



Miljoenen belastinggeld voor een planbureau dat geen plannen maakt - waarom willen we dat eigenlijk?

Posted on 4 augustus 2026 by Roelof Bouwman

Politiek draait om woorden en dus ook om modewoorden. Denk aan termen als 'verbinding', 'inclusiviteit' en 'transitie'.

Een paar decennia geleden was het woord 'plan' heel erg in zwang. Zodra iets in Den Haag een plan werd genoemd, was het bijna per definitie modern, groots en effectief – en dus nastrevenswaardig.

Het beroemdste naoorlogse plan is zonder twijfel het Deltaplan: een grootschalig waterbouwkundig project, bedoeld om Nederland voorgoed te vrijwaren van watersnoodrampen als in 1953. Met de ingebruikname van een nieuwe waterkering bij Harlingen werd het plan in 2010 voltooid.

Aan een ander beroemd plan is de naam verbonden van de legendarische PvdA-Eurocommissaris Sicco Mansholt. In zijn *Memorandum inzake de hervorming van de landbouw in de Europese Economische Gemeenschap*, bekend geworden als het

'Plan-Mansholt', pleitte hij in 1968 voor schaalvergroting en saneringsmaatregelen in de agrarische sector. Iedereen had het erover.

Communistische wortels

Historici zijn gewend te benadrukken dat de wortels van het 'plandenken' liggen in het interbellum, toen het belangrijke impulsen kreeg uit de Sovjet-Unie. Terwijl in de jaren dertig in kapitalistische landen massawerkloosheid en verpaupering om zich heen grepen, voerden de Russische communisten een planeconomie in. Gevolg, voor wie de propaganda wilde geloven: volledige werkgelegenheid en permanente economische groei.

Zou zoiets in een afgezwakte vorm en zonder totalitaire bijverschijnselen ook voor ons een oplossing kunnen zijn? Er werd volop over gedebatteerd. Het sociaaldemocratische *Plan van de Arbeid* (1935), met veel voorstellen voor het op gang brengen van grote publieke werken, was er een uitvloeisel van.

De twee bedenkers van het *Plan van de Arbeid* waren Hein Vos en Jan Tinbergen. Vos werd in 1945 minister van Handel en Nijverheid en richtte toen het Centraal Planbureau (CPB) op; Tinbergen, die in 1969 de Nobelprijs voor economie ontving, werd de eerste directeur.

Maar daar bleef het niet bij. In 1973 kreeg Nederland tevens een Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Na samenvoeging van het Ruimtelijk Planbureau (RPB) en het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) kwam daar in 2009 nog het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) bij.

Programma's doorrekenen

Regelmatig laten de planbureaus van zich horen. Het CPB bijvoorbeeld heeft de gewoonte om de verkiezingsprogramma's van onze politieke partijen door te rekenen en dan vast te stellen welk programma het beste is voor de economie. Ronald Plasterk plaatste daar in 2003, toen hij nog columnist was van *de Volkskrant*, al eens kritische kanttekeningen bij.

'Als het planbureau zo goed weet wat het beste is voor de economie,' zo schreef hij, 'waarom maakt het CPB dan niet zelf een plan? Daar staat die P toch voor? Het is niet het centrale examenbureau. Als er inderdaad een CPB-model bestaat dat op

basis van een beperkt aantal politieke keuzes het verloop van de economie kan voorspellen, dan moet je datzelfde model ook omgekeerd kunnen gebruiken.'

Helaas is de situatie er sinds 2003 niet beter op geworden.

Zo baarde het CPB onlangs opzien met het rapport *Erfbelasting in beeld: feiten, percepties en voorkeuren van Nederlanders*. Alle media maakten melding van de belangrijkste conclusies uit het rapport. In de woorden van het CPB: 'Nederlanders zijn verdeeld over erfbelasting. Een kleine minderheid wil de erfbelasting afschaffen. Tegelijkertijd vindt meer dan de helft dat erfenissen zwaarder belast mogen worden dan nu het geval is. Er is bovendien breed draagvlak voor progressiviteit: grotere erfenissen zouden volgens veel respondenten zwaarder belast moeten worden dan kleinere.'

'Inzicht in hoe mensen denken'

Het Centraal Planbureau had deze keer dus niet alleen verzuimd om zelf een plan te maken, maar ook om een plan van een andere instantie door te rekenen. In plaats daarvan was een enquête uitgevoerd. Het CPB voelde kennelijk zelf ook nattigheid, want op de eigen website werd de achterliggende gedachte uitvoerig uit de doeken gedaan:

'Erfbelasting is een terugkerend onderwerp in het publieke debat, waarbij verschillende argumenten worden aangevoerd. Dat roept de vraag op hoe mensen over de erfbelasting denken en welke factoren daarbij een rol spelen. Daarnaast groeit in de wetenschappelijke literatuur de aandacht voor de vraag hoe percepties, opvattingen en feitelijke kennis samenhangen met beleidsvoorkeuren. Ook voor Nederland zijn hierover de afgelopen jaren verschillende studies verschenen. Bovendien nemen nalatenschappen in omvang toe, waarmee de relevantie van de vraag hoe je erfenissen belast ook toeneemt. Daarbij kan inzicht in hoe mensen denken over erfbelasting bijdragen aan een onderbouwd en vruchtbaar debat over de wenselijkheid en vormgeving van de erfbelasting.'

Flinke bezuiniging

Van Centraal Planbureau naar centraal examenbureau naar centraal opiniebureau – het kan snel gaan. Maar ook dan zijn we er nog niet, want wat lezen we op de CPB-

site onder het kopje 'Heeft het CPB zelf een enquête uitgevoerd voor dit onderzoek?':

'Nee, het onderzoek is gebaseerd op bestaande enquêtedata uit het LISS-panel. Dit panel is representatief voor de Nederlandse bevolking en wordt veel gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek. Het wordt beheerd door Centerdata (Tilburg University) en is gebaseerd op een willekeurige steekproef van huishoudens uit het bevolkingsregister van het CBS, waardoor de representativiteit goed kan worden gewaarborgd.'

Andermans opinieonderzoek becommentariëren: dat is dus wat er is geworden van de schepping van Hein Vos en Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen. Wat een blamage.

Volgens de rijksbegroting kost het CPB in 2026 ruim 22,5 miljoen euro. Een forse bezuiniging op dat budget is voor het Centraal Planbureau misschien wel een heel goed plan.

Wynia's Week verschijnt 156 keer per jaar en wordt **volledig mogelijk gemaakt** door de donateurs. Doet u mee? [**Doneren kan zo**](#). **Hartelijk dank!**